

Zaključni izpit iz slovenščine

Triletni program (trgovec, administrator, računalnikar)

Kazalo

Zaključni izpit iz slovenščine.....	1
Triletni program (trgovec, administrator, računalnikar).....	1
Zaključni izpit je sestavljen.....	1
Literatura:.....	1
Zaključni izpit iz slovenščine - KNJIŽEVNOST	1
Vprašanja za ustni izpit	1
ZAKLJUČNI IZPIT IZ SLOVENŠČINE - JEZIKOVNI DEL	18

Zaključni izpit je sestavljen

iz pisnega dela (branja in razlage odlomka iz književnega besedila in tvorjenja izbrane/določene besedilne vrste)

in ustnega dela (1. glasno branje določenega odlomka iz književnega besedila, 2. vprašanja iz književnosti, 3. vprašanja in naloge iz jezika)

Literatura:

Učbeniki za književnost (npr. Jana Kvas, Književnost 1, 2, 3) in učbeniki za jezik (npr. Mateja Gomboc, Besede 1, 2, 3) – za triletni program poklicnega izobraževanja

Zaključni izpit iz slovenščine - KNJIŽEVNOST

Vprašanja za ustni izpit

a) ljudsko slovstvo:

Kaj je značilno za ljudsko slovstvo?

Za ljudsko slovstvo je značilna anonimnost. Prenaša se iz roda v rod, zaradi ustnega izročila ni zapisano, jezik je poln narečnih besed in popačenk. Pojavi se v 10. stoletju, vrh pa doseže v 14. ali 15. stoletju. Avtor je neznan.

Kako ga delimo?

Delimo ga na:

⇒ **Poezijo (ali ljudske pesmi):**

Sem spadajo pesmi z različnimi novostmi in idejami: obredne ali verske, v zvezi s poklicem in običajem, ljubezenske, šaljive in zbadljive, otroške in pripovedne.

⇒ **Proza (ali ljudsko pripovedništvo)**

- **Bajke:** obravnavajo nastanek sveta. V njih nastopajo nečloveška in polčloveška bitja s človeškimi lastnostmi: vile, škrti, povodni možje.
- **Pripovedke:** govorijo o junaških dogodkih, v njih nastopajo ljudje. Največji junak pripovedk je Kralj Matjaž.
- **Pravljice:** opisujejo čudežne dogodke. V njih se največkrat pojavlja dobro proti zlu, dobro proti zlobnim bitji.
- **Legende:** opisujejo življenje in trpljenje svetnikov.
- **Basni:** V njih nastopajo živali s človeškimi lastnostmi. Na koncu vsake basni se skriva nauk oz. motiv.
- **Pregovori**
- **Uganke.**

Kako delimo slovenske ljudske pesmi?

Slovenske ljudske pesmi delimo na pripovedne in izpovedne.

Kaj je značilno za ljudske pesmi?

Po obliki so različne. Običajno imajo kitice in refrene. Jezikoslovne značilnosti so: preprost jezik, narečna beseda, popačenke iz nemščine, pomanjševalnice, okrasni pridevki, ponavljanje besed, ljudska števila, pretiravanje.

Kako delimo slovensko ljudsko pripovedništvo?

Slovensko ljudsko pripovedništvo delimo na:

- **Bajke:** govorijo o nastanku sveta. V njih nastopajo nečloveška in polčloveška bitja s človeškimi lastnostmi: vile, škrti, povodni možje..
- **Pripovedke:** opisujejo junaška dejanja, v njih nastopajo ljudje. Največji junak pripovedk je kralj Matjaž.
- **Pravljice:** obravnavajo čudežne dogodke. V njih se pojavljajo dobro proti zlem, dobro proti zlobnim bitji
- **Legende:** opisujejo življenje in trpljenje svetnikov
- **Basni:** V njih nastopajo živali s človeškimi lastnostmi. Na koncu vsake basni se skriva nauk oz. motiv.
- **Pregovori**
- **Uganke.**

b) Zeleni Jurij- ljudska

O katerem ljudskem obredu govori pesem? Kaj veš o njem?

Pesem govori o ljudskem obredu, ki se imenuje Jurjevanje. Jurjevanje je ljudski praznik, ko preganjajo zimo in naznanjajo приход pomladi. Ta praznik se dogaja 24. aprila, ko godujejo Juriji v Beli Krajini.

Kdo je Zeleni Jurij? Kakšna je vloga njegovih spremljevalcev?

Zeleni Jurij je tisti, ki se vanj obleče. Obleči se mora v zelenje, ki je zeleno do 24. aprila. Naloga njegovih spremljevalcev je, da ga spremljajo od hiše do hiše, pojejo Jurijevske pesmi in pobirajo darove.

Kakšno je razpoloženje v pesmi?

V pesmi je razpoloženje dobro, kajti vsi se veselijo prihoda pomladi. Prevladuje zelena barva, ki pomeni rojstvo.

Svetlana Makarovič: Zeleni Jurij sodobna književnost

1.

Sporočilo pesmi?

Hudobija izzove še večjo hudobijo.

Kdo je Zeleni Jurij?

Zeleni Jurij je mitološka oseba, hudoben deček, ki so ga v otroštvu kamenjali. Ubija ljudi.

Primerjava te pesmi z ljudsko?

V ljudski pesmi je razpoloženje veselo, prevladujeta veselje, prešerna razigranost, vsi se veselijo zmage pomladi nad zimo.

V sodobni pesmi pa prevladujeta mračnost in groza, ki ju sproža hudobija ljudi (siva barva, sivi konj: zelen- siv

Kakšno je razpoloženje v pesmi?

Razpoloženje v pesmi je mračno, strah in groza. Vse to pa sproža hudobija ljudi.

1. Protestantizem- 16. stoletje (1550- 1600)**Razložite pojme reformacija, protestantizem in protireformacija!****⇒ Reformacija:**

Reformacija je bila veliko versko gibanje v zahodni Evropi v 16. stoletju (1550- 1600). Njeni pripadniki so gradili cerkve tako, da so duhovniki prodajali odpustke.

a) Kulturni pomen:

- izid prvih dveh slovenskih knjig, Abecednik in Katekizem
- uporaba slovenskega jezika v cerkvenem obredju
- ustanovljena 1. tiskarna J. Mandeljca v Ljubljani
- prevod Biblije
- prva slovnica slovenskega jezika
- ustanovljena 1. stanovska knjižnica v Ljubljani
- stanovske šole.

⇒ Protestantizem:

Protestantizem je skupno ime krščanskih veroizpovedi. Protestanti so zahtevali naj verniki verujejo, vendar naj pri cerkvenem obredju uporabljajo svoj materni jezik

Glavni protestantski pisci:

- Sebastijan Krelj (otročja Biblija, Postila Slovenska)
- Primož Trubar (Katekizem, Abecednik, Cerkevni red, Proti zidavi cerkva)
- Jurij Dalmatin (prevod Biblije)
- Adam Bohorič (Zimske urice).

⇒ Protireformacija:

Začela se je v 70. in 80. letih 16. stoletja, ko je oblast začela preganjati protestante. Bila je pod oblastjo nadvojvode Ferdinanda, delovala je z vojaško silo.

Označite pomen slovenske reformacije!**Kulturni pomen:**

- izid prvih dveh slovenskih knjig, Abecednik in Katekizem
- uporaba slovenskega jezika v cerkvenem obredju
- ustanovljena 1. tiskarna J. Mandeljca v Ljubljani
- prevod Biblije
- prva slovnica slovenskega jezika
- ustanovljena 1. stanovska knjižnica v Ljubljani
- stanovske šole.

Imenujte slovenske avtorje in njihova dela!

- Sebastijan Krelj (otročja Biblija, Postila Slovenska)
- Primož Trubar (Katekizem, Abecednik, Cerkevni red, Proti zidavi cerkva)
- Jurij Dalmatin (prevod Biblije)
- Adam Bohorič (Zimske urice)

a) Primož Trubar: Proti zidavi cerkva

izvirno delo, pripoved

V čem se v delu proti zidavi cerkva kaže protestantska miselnost?

Protestantska miselnost se kaže v tem, da so nasprotovali zidavi cerkva, ker je tako duhovščina bogatela na račun vernikov oni pa so živeli po svetem pismu.

Sporočilo dela.

V delu proti zidavi cerkva Trubar svari svoje ljudstvo pred praznovernostjo hkrati pa opozarja na koristoljubje katoliške duhovščine.

Zakaj je delo Proti zidavi cerkva izvirno delo?

Delo Proti zidavi cerkva je izvirno delo zato, ker pisatelj pripoveduje o dogodkih, ki jih je sam doživel ali pa jih je slišal od drugih. Napisano je v dolenjščini in ljubljansčini.

Kaj veste o Primožu Trubarju?

Rodil se je leta 1504 v Rašici na Dolenjskem, umrl pa leta 1586 v Derendingenu.

Je začetnik slovenske književnosti. Napisal je 22 knjig v slovenščini in 2 v nemščini. Bil je vodja slovenske protestantske cerkve. Reformatorske ideje je dobil pri škofu Bonomu v Trstu. Bil je duhovnik in pridigar. Najpomembnejša dela so: Abecednik, Katekizem, Cerkevni red, Proti zidavi cerkva.

2. RAZSVETLJENSTVO (pribl. 1750 – 1830)

Razloži pojem razsvetljenstvo?

Razsvetljenstvo je bilo duhovno in družbeno gibanje v 2. polovici 18. stoletja oz. od leta 1750- 1830, ki si je prizadevalo za posameznikov in skupni napredek na temelju človeških pravic in razuma.

Kdo so bili razsvetljenci?

Razsvetljenci so bili prepričani, da je bog ustvaril svet a v njegov razvoj ne posega. Trdili so, da je vsakega človeka lahko izobraziti in vzgojiti, zato so poudarjali pomen šole.

Glavni razsvetljenci so bili.

- A. Tomaž Linhart (Županova Micka, Ta veseli dan ali Matiček se ženi)
- Valentin Vodnik (Kos in brezen, Sraka in mlade, Dramilo, Pesmi za pokušino)
- Kumerdej
- Japelj
- Ž. Zois.

Kaj je značilno za razsvetljenstvo na slovenskem?

Za razsvetljenstvo je značilno, da so bili Slovenci razkosani na posamezne pokrajine, ter kulturno in politično zatirani pod Avstrijo. Začelo se je leta 1750 in trajalo do leta 1830. Prebivalstvo je bilo predvsem kmečko (duhovniki, malomeščani, obrtniki). Značilne so tudi reforme Marije Terezije in Jožefa II. Leta 1774 izide tudi zakon o obveznem šolstvu (od 6.- 12 leta) prevod slovenske književnosti.

a) Valentin Vodnik; Dramilo

Kaj veste o Valentinu Vodniku?

Valentin Vodnik se je rodil leta 1758 v zgornji Šiški pri Ljubljani. Študiral je bogoslovje in filozofijo. Po končanem študiju je bil duhovnik in urednik prvega slovenskega časopisa. Bil je vsestranski ustvarjalec. Napisal je pesniško zbirko Pesmi za pokušino, Sraka in mlade, Kos in brezen, Dramilo. Sodeloval je v Zoisovem krožku, kjer je Zois finančno podpiral avtorje kot sta bila Linhart in Vodnik. Umrli je leta 1819.

V čem se pesem Dramilo razlikuje od neumetnostnih besedil?

Pesem Dramilo se od neumetnostnih besedil razlikuje v tem, ker je umetnostno besedilo, kar pomeni, da vsebuje ritem, verz in rimo.

Kaj pomeni naslov »Dramilo«?

Dramilo je to kar drami, prebuja.

Koga pesnik v delu nagovarja?

Pesnik v delu Dramilo nagovarja Kranjca- Slovenca.

Kakšna je vsebina njegovega nagovora?

Cela pesem Dramilo je sam nagovor oziroma prepričevanje. Pesem je porazdeljena na tri kitice_

- **prva kitica:** tu pesnik govori o zdravi, dobri zemlji, na kateri živimo. S svojimi naravnimi bogastvi je idealno okolje za pridne ljudi.

- **Druga kitica:** tu pesnik nagovarja Kranjca, da je bister, čeden, hkrati pa mu že nauk daje, da bo našel srečo le če bo delaven.

- **Tretja kitica:** tu poziva Kranjca, naj sprejme darove in izkoristi kar se mu ponuja.

Sporočilo pesmi?

Sporočilo pesmi je poziv k delavnosti, ki je pogoj za srečo in temeljna življenjska vrednost.

b) Anton Tomaž Linhart, Ta veseli dan ali Matiček se ženi

Kdo je bil Anton Tomaž Linhart?

Rodil se je leta 1756 v Radovljici. Bil je dramatik, pesnik, šolnik, uveljavil se je tudi kot znanstvenik. Bil je 1. slovenski dramatik in najvidnejši predstavnik razsvetljenstva. Umrli je leta 1795.

Napisal je: Miss Jenny Love (v nemščini), Županova Micka (prevod iz nemščine), Ta veseli dan ali Matiček se ženi.

Obnovite dogajanje v komediji Ta veseli dan ali Matiček se ženi!

Komedija- zbuja smeh, preprost jezik, smešna imena, namenjena predvsem preprostim bralcem, konec je vedno dober. Matiček pripravlja poroko z Nežko, katero rad vidi baron. Nenadoma se pokaže nepričakovana ovira, ki ima korenine še v preteklosti. Smrekarica uveljavlja svoje pravice do Matička, ker ji je ta dolžan 200 kron. Baron, ki hoče preprečiti poroko, dozdevno zmaga, ko mu Nežka obljubi sestanek v parku, hkrati pa mu vzbudi ljubosumje, ko mu namigne, da baronica zelo rada vidi študenta Tončka. Baron res sumniči gospo in jo zalezuje. Ko že misli, da je ženo zasačil, se mu vse podre. Baron ne pozabi osramotitve pred ženo, a še vedno noče privoliti v njuno poroko. Zdaj mu pride na pomoč Smrekaričina tožba zoper Matička. Tu se izkaže, da je Smrekarica Matičkova mati. Ko se baron že vda, se mu naenkrat sproži kanček upanja. Nežka ga povabi na večerni sestanek. Baron je prepričan, da dvori Nežki, vendar pa sta baronica in Nežka pripravili spletko v kateri se njuna vloga zamenja. Torej Baron v resnici dvori baronici, Matiček pa, ki hoče maščevati zaročenkinino nezvestobo misli, da dvori baronici vendar v resnici dvori Nežki. Ko je baron že trdno prepričan, da je dosegel svoje, pride resnica na dan. Toda konec dober vse dobro. Matiček in Nežka sta dosegla svoje, baron se je pobotal z ženo, Žužek pa je s sinom našel tudi ženo.

Katere razsvetljske misli vsebuje komedija?

Komedija vsebuje: pamet-razumnost, iznajdljivost, pogumnost, naravnost, samozavest.

Kaj je komedija?

Komedija je nasprotje tragedije, njen cilj je vzbujati smeh,, nasprotja v njej so rešljiva. Spada v dramatiko, namenjena je za gledališče- dvogovori.

3. ROMANTIKA : 1830- 1850

Kaj je romantika?

Romantika je bila Evropska umetnostna smer v 1. polovici 19. stoletja (1830- 1850). Na slovenskem se je romantika začela leta 1830, ko je izšlo literarno glasilo Kranjske čbelice. Končala se je leta 1848.

Glavne značilnosti romantike so:

- Usmerjenost v človekovo notranjost, čustva, zlasti ljubezen
- Močna domišljija, izmišljen svet
- Razočaranje nad strokovnostjo
- Obsežne romantične pesnitve, epsko-lirske povesti v verzih in romanih- prevladuje lirika.
- Marčna revolucija.

Predstavniki romantike so bili:

- Matija Čop
- Jernej Kopitar
- France Prešeren.

a) *France Prešeren, Krst pri Savici*

Kdo je bil France Prešeren?

Rodil se je 3. decembra 1800 v Vrbi na Gorenjskem. Šolal se je v Ribnici, nato v Ljubljani kjer je končal gimnazijo. Na Dunaju je študiral in pisal ter postal doktor prava. Kot dijak je spoznal Matijo Čopa in začela sta skupno zanimanje za književnost in sta se še močneje povezala. Odvetniško pisarno je dobil šele 2 leti pred smrtjo. Umrli je 8. februarja 1849 v Kranju.

Pesniški razvoj:

⇒ **Mladostno obdobje;** od 1824 – 1828 ironičen, zabavljiv pogled na življenje, lahkotna ljubezenska doživetja, šegavost (Povodni Mož, Dekletam, Zvezdogledam)

⇒ **Zrelo obdobje;** od 1828- 1840 Prešerna prevzame romantični pogled na življenje in ustvarjanje (Slovo od mladosti, Sonetje nesreče, Sonetni venec, Gazele, Glosa, Krst pri Savici)

⇒ **Pozno obdobje;** po letu 1840, pesnik se umiri po hudi življenjski krizi, zateče se k preprostim kritičnim oblikam, opusti visoke romantične teme in se posveti bolj vsakdanjim (V spomin Andreja Smoleta, Zdravljica)

Obnovite dogajanje v uvodu Krst pri Savici? (kakšna je snov uvoda)

Literarna zvrst dela: je pesnitev (ep).

Obnova:

Črtomir(pogani) in tovariši se spopadejo z Valjhunovo (kristjani) vojsko. Črtomir in tovariši se med bojem umaknejo v Ajdovski Gradec ter ostanejo brez hrane. Ko jih Valjhunova vojska napade preživi le Črtomir. On se zateče k Bohinjškemu jezeru. Pri slapu Savici se sreča z Bogomilo ta pa mu pove, da se je pokristijanila zaradi njegovega življenja. Črtomir se v Ogleju pokristjani in postane duhovnik. Od takrat se nista več videla. Zaljubljen v Bogomilo

prevzame krščansko vero.
Snov uvoda je spopad krščanske in poganske vojske.

Opišite zunanjo in notranjo zgradbo Uvoda in imenuj 3 glavne motive.

Zunanja zgradba:

Preštejte kitice. Oglejte si rimo, verz (stopice).

Notranja zgradba:

- pripoved v verzih, dramska napetost.

Trije glavni motivi so:

- dolgotrajen boj Črtomirjeve vojske z mnogo številnejšo Valjhunovo (obleganje postojanke)
- Črtomirov govor tovarišem pred spopadom
- vojaški spopad.

Ideja uvoda, kje je romantična miselnost?

Ideja Uvoda je svobodoljubje oziroma misel, da je svoboda najvažnejša življenjska vrednota. Otroci Slave so Slovani. Narodna svoboda je dragocenost, za katero je vsak posameznik pripravljen dati svoje življenje. Tako se sporočilo Uvoda ujema z romantično miselnostjo o svobodi kot temeljni pravici posameznika in naroda.

b) France Prešeren: Pod oknom

Zakaj je to romantična osebnoizpovedna pesem?

Romantična osebnoizpovedna pesem je zato, ker izpoveduje ljubezenska čustva.

Označite jezik in slog pesmi!

Okolje je skoraj realistično nazorno, besedilo pa ima zaradi intenzivne čustvenosti tudi značilne romantične metafore. Pesem je postala prava narodna pesem. Slog pesmi je serenada.

Kaj je serenada?

Serenada je ljubezenska vrsta pesmi, drugo ime je podoknica.

4. REALIZEM: 1850- 1899

Kaj je realizem? (Naštejte njegove glavne značilnosti)

Začetek realizma se začne v 2. polovici 19. stoletja (1848-1899).Realizem na splošno pomeni čut za stvarnost, upoštevanje stvarnosti in dejstev.

Glavne značilnosti so:

- Usmerjenost v zunanji, stvarni objektivni svet.(epika, romantični stvarni naturalizem)
- Osebe in dogodki so prikazani objektivno brez olepševanja
- Ravnanje oseb je psihološko in družbeno utemeljeno
- Zgledovanje po živi rabi jezika, v različnih okoliščinah
- Prvi roman: Josip Jurčič- Deseti brat (epika)

Realisti:

- J. Jurčič - Deseti brat - roman
- Tavčar - V zali (povest), Visoška kronika (roman), Cvetje v jeseni (proza)

- S. Gregorčič- Sam, Slovo, Domovini
- Fran Levstik- Popotovanje od Litije do Čateža, Martin Krpan
- S. Jenko- Spomini, Tilka (novela značajevka) , Jeprški učitelj
- J. Stritar- Pesmi 1869
- J. Kersnik- Mačkova očeta, Jara gospoda
- Aškerc- Balade in romance, Stara pravda

Kaj je naturalizem?

Naturalizem : umetnostna smer, ki upodablja ljudi in resničnost brez olepševanja ter dokazuje, da je človek le plod dednosti, okolja in časa.

Glavne značilnosti so:

- Naturalizem je skrajni realizem, v ospredje postavlja dednost in okolje
- Opisovanje stvarnosti je zelo podrobno, že skoraj znanstveno
- Književne osebe so največkrat ljudje z družbenega dna, prikazane so v socialni in moralni bedi.

Kaj veste o realizmu na slovenskem?

Slovenski realizem se je pojavil pozneje kot ponekod drugod v Evropi. V njem je bila tudi bolj kot v Evropskem prisotna romantična tradicija, vplivna pa je bila še razsvetljenska miselnost s svojimi vzgojnimi in narodno prebudnimi idejami.

a) Fran Levstik, Martin Krpan- povest

Kdo je bil Fran Levstik?

Bil je pesnik, pisatelj, dramatik, pisec literarnega programa, jezikovni in književni kritik časnikov in politični delavec.

Znana dela : Popotovanje od Litije do Čateža, Martin Krpan

Označite Krpana.

Krpan je preprost kmečki človek z veliko fizične moči. Je pošten? Moralen? Kakšen še?

Kaj je v povesti romantičnega in kaj realističnega?

Romantika v povesti: je izjemno junaštvo posebnost – posebno, ki je verjetno plod Levstikove domišljije in je idealiziran, osebe se delijo na dobre in slabe. Delo je povest (srednje dolga pripoved, preprosta vsebina, en glavni junak.)

Realizem v povesti: Ljudski jezik, književne osebe, misli in dejanja.

Kaj je priporočal Levstik slovenskim pisateljem v delu Potovanje iz Litije do Čateža?

Levstik je v delu Popotovanje od Litije do Čateža slovenskim pisateljem priporočal, naj pišejo o resničnem življenju, v kmečkem okolju, o preprostih resničnih kmečkih ljudeh, v preprostem jeziku ter zanimivo in šaljivo.

b) Simon Jenko, Tilka

Kaj veste o Simonu Jenku?

Bil je pesnik in pisatelj, spada v obdobje realizma.

Njegova dela so:

- Obrazci (cikel pesmi)
- Spomini
- Tilka
- Jeprški učitelj- kratka prozna dela.

O čem pripoveduje delo Tilka?

Delo pripoveduje o kmečkem fantu, staremu 25 let in za svoja leta umsko nerazvit. Oče in mati skleneta, da bi se moral Tilka poročiti. In res Tilka se zjutraj odpravi k očetu bodoče žene, ta pa ga vidi in se norčuje iz njega.

Osramočen zbeži domov in pozneje ugotovi, da je bolje, da je sam, kot pa z bogatašinja in še povrh staro in grdo.

Kako je Jenko označil Tilko (utemeljite)?

Avtor Tilko označi, da se boji ljudi zunaj domačega okolja, ker to okolje gleda zunaj s posmehom. Najbolje se počuti doma, pod varnim okriljem staršev. Tilka pa je takšen zato, ker se starša hvalita, kako jima je podoben saj tudi onadva nista bistra. Tudi avtor se mu posmehuje, ker je duševno zaostal.

Neposredno pripovedovanje:

- opisuje njegove telesne značilnosti (25 let, ena krajša noga..)

Posredno pripovedovanje:

- opisuje njegove umske sposobnosti, preko dejanj izveste kakšen je (obnašanje, razmišljanje, zaostalost...)

Kaj je novela?

Novela je krajša od romana, manj oseb, ponavadi en dogodek. Napetost v zgodbi raste, v ospredju je značaj osebe.

c) Josip Jurčič: Deseti brat

Kaj veste o Josipu Jurčiču?

Bil je slovenski pripovednik, prvi romanopisec, tudi dramatik.

Njegova dela:

- Jurij Kozjak slovenski janičar
- Domen
- Tugomer
- Veronika Desetiška
- Kozlovska sodba v Višnji gori
- Deseti brat

Kako je zgrajen roman Deseti brat?

Zgrajen je iz dveh zgodb, ki so napisane v knjigi.

1 zgodba: govori o nesrečnem življenju Magdalene Strugove – bila je prva žena podlega dr. Kavesa.

2. zgodba: pripoveduje jo Martinek Spak – Deseti brat. Svojo žalostno zgodbo pripoveduje Lovru Kvasu in sicer tik pred smrtjo.

Zgodbe povezuje Martinek Spak- Deseti brat

Naštejte osebe in jih opišite.

- LOVRE KVAS:

Bil je preprost, mlad in izobražen človek, ki je potreboval denar za svoj nadaljnji študij. Ker je hotel nekaj zaslužiti je prišel na Slemenice, da bi poučeval graščakovega sina. Hkrati pa se je zaljubil v graščakovo hčer Manico, s katero se je kasneje tudi poročil. Poleg tega, da je bil bratranec desetega brata, je bil tudi daljni sorodnik dr. Kavesa. Ljudje so ga vzljubili že takoj ob prihodu v vas. Kasneje je podedoval tudi grad Polesek.

- MANICA:

Bila je hčer bogatega očeta, ki je živel v gradu na Slemenicah. Imela je tudi manjšega brata Balčka. Bila je prijazna, ne razvajena in ne domišljava. Zaljubljena je bila v Lovra Kvas.

- DESETI BRAT - MARTINEK SPAKA:

Bil je sin Magdalene Strugove in Petra Kvasa. Mati mu je kmalu umrla. Sprva ni vedel, da je njegov oče Peter Kvas, kasneje pa je ugotovil iz materinih pisem. Nadel si je ime deseti brat. Ljudje so se ga povsod razveselili. Bil je neke vrste modrijan in hkrati vaški posebnež.

- KRJAVELJ:

Slovel je po svoji kozi in mornarski zgodbi, kako je hudiča presekal na dvoje, z zgodbo, kako je Bučarjevemu konju odpravil štatljivost in kako se je ženil z Urško. Bil je vaški posebnež.

- DOLEF:

Dolef je rad hodil po gostilnah zato je bil neke vrste zapit modrijan.

Čas in kraj dogajanja

Kraj dogajanja je grad v Slemenicah in okolica. Čas dogajanja - začetek 19. stoletja.

Kaj je roman?

Roman je daljše pripovedno besedilo, nastopa več oseb, različni kraji in čas dogajanja, deli se na poglavja.

Kako pripoveduje Josip Jurčič?

Josip Jurčič pripoveduje zanimivo, napeto, privlači bralca

d) Janko Kersnik: Agitator**Kdo je Janko Kersnik?**

(1852 - 1897)

Pripovednik, publicist in politik se je rodil leta 1852 na Brdu pri Lukovici.

Svojo mladost je Janko preživel na Brdu pri Lukovici. Gimnazijo je obiskoval v Ljubljani. Po maturi je študiral pravo na Dunaju in v Gradcu, nato pa služboval kot **notar** v domačem kraju. Bil je dalj časa župan v Lukovici in deželni poslanec. Umrl je še mlad za jetiko v grlu.

Njegova dela: nadaljevanje Jurčičevih Rokovnjačev, Kmetske slike, romana Ciklamen in Agitator ter povest Jara gospoda.

e) Janko Kersnik: V zemljiški knjigi – novela**Kakšna je zgradba te pripovedi?**

Kersnikova kratka pripoved je ena izmed 8 slik s skupnim imenom **Kmetske slike**. Kersnikova slika vsebuje v ospredju več oseb. Prikazuje resnično dogajanje na kmetih in je ena izmed podob iz kmečkega življenja.

Imenujte realistične značilnosti!

Realistične značilnosti v noveli V zemljiški knjigi so:

- Usmerjenost v zunanji, stvarni objektivni svet
- Osebe in dogodki so prikazani objektivno brez olepševanja
- Zgledovanje po živi rabi jezika v različnih okoliščinah.

Označite Matevže in Lajdo!

Matevž – je bil sin Znojilca. Dobil je doto. Denar. Z Lajdo sta imela otroka. Sekat gre drevje in umre, pred tem pa da svojo doto za otroka.

Lajda – je bila Znojilčeva rejenka. Za doto je dobila denar. Umrla je zaradi bolezni.

f) Ivan Tavčar: V Zali (Lahko predstavite tudi prebrano delo Cvetje v jeseni)**Kdo je bil Ivan Tavčar?**

Bil je pripovednik v obdobju realizma.

Dela:

- zbirka 12 pripovedi Med gorami
- Cvetje v jeseni
- Visoška kronika

Teme:

- ljudje iz meščanstva, kmetje

Obnovite dogajanje V Zali?

Okvirna zgodba dela V Zali je lov na divjega petelina. V okvirno zgodbo so postavljene tako imenovane vložene zgodbe, s katerimi nam avtor skuša dokazati, da je ljubezen vsem v pogubo, tako ljudem kot živalim. Prvi prebrani odlomek opisuje prihajajočo pomlad V Zalo. V drugem odlomku pa je opisana Zala v preteklosti, tretji odlomek pa prikazuje ljubezensko pripoved kaplana Andreja (pogovarjajo se Jernač, Miha, Tinče)

Kakšne vrste pripovedovalec je avtor (utemelji)?

Avtor je prvoosebni pripovedovalec in zato sam nastopa. Pripoveduje dogodke, katerim je bil sam priča.

Kakšne vrste pripovedovalci so: Andrej, Jernač, Miha in Tinče?

Andrej je tretjeosebni pripovedovalec, ker je duhovnik in ne more ljubezen dokazati v lastnem primeru.

Jernač je prvoosebni pripovedovalec, govori iz lastnih izkušenj, o svoji nesreči.

Miha in Tinče sta prvoosebna pripovedovalca.

Kdo je naslovnik?

Naslovnik pripovedi V Zali so bralci ali poslušalci zgodbe.

Sporočilo pripovedi?

Ljubezen je v pogubo človeku, v zgodbi pa tudi petelinu.

• **Kaj je okvirna in kaj vložena zgodba?**

Okvirna zgodba ; poudari misel oziroma idejo o pogubnosti ljubezni (divjega petelina)

Vložena zgodba ; njegovi spremljevalci.

5. MODERNA: 1899- 1918

Kaj je moderna?

Moderna je nasprotovala realizmu. Tu je postalo čustvo spet pomembnejše od razuma. Začne se leta 1899, ko Cankarju zažgejo Erotiko, Župančič pa izda pesniško zbirko Čaša opojnosti. Moderna- beseda izvira iz izraza modern, kar pomeni sodoben, nov novodoben, po sodobnem okusu ali pojmovanjih. V moderni je postalo čustvo spet pomembnejše od razuma, objektivnosti.

Konča se leta 1918 po koncu prve svetovne vojne in pa s Cankarjevo smrtjo. Razvije se pri Slovencih.

Smeri moderne so:

- **dekadenc**a; pomeni propad

- **simbolizem**; umetniška smer, ki za izrazno sredstvo uporablja simbole, oziroma podobe, ki pa so dvoumni in nejasni.

- **impresionizem**; umetnostna smer ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja, ki si prizadeva izraziti (čutni) vtis zunanjega sveta:

- **nova romantika**; je smer, ki obuja vrednote stare romantike, zlasti čustvo (izraz nova romantika = kot moderna) in čutne vtise.

Čas moderne?

Od 1899 do 1918

Predstavniki moderne

- **Dragotin Kette** (spomini, pravljica o šivilji in škarjicah, Na trgu, Jagned, balada Melanholične misli...)

- **Oton Župančič** (Čaša opojnosti, Z vlakom, Čez plan, Samogovori, Zimzelen pod snegom)

- **Josip Murn Aleksandrov** (Pesmi in romance, Nebo nebo, Pesem o Ajdi, Sneg)

- **Ivan Cankar** (Kostanj posebne sorte, Hlapci, Erotika, Skodelica kave)

- **Fran Saleški Finžgar**; sodobnik moderne (Na petelina)

a) *Dragotin Kette, Spomini*

Predstavite Dragotina Ketteja!

Predstavniki moderne bil je najbolj dozorela in možata pesniška osebnost, pisal je ljubezenske pesmi, ustvarjal je tudi za otroke mladinske pesmi, basni in pravljice. Rodil se je 19 januarja 1876 na Premu pri Ilirski Bistrici in umrl 16. aprila 1899 v Ljubljani. Uporabljal je stalne pesniške oblike (sonet, gazele), vendar jih je sprostil v verzih in rimah.

Njegova dela:

⇒ **za otroke;**

- Pravljica o šivilji in škarjicah,

- Pravljica o ubogi Terezinki

- Legenda o skopolji z nogavico

- basen Krt Modrijan

⇒ **ljubezenske pesmi;**

- Na trgu,
- Na Krki,
- Kadar za gorami
- Spomini
- ⇒ **doživetja iz narave;**
- Jaged
- ⇒ **Pripovedne pesmi;**
- balada Melanholične misli

Kdo je pesniški subjekt?

Dekle

Kdo je naslovnik?

Bralci in dekle.

Oblika pesmi?

Pesem je sestavljena iz 2 štirivrstičnih in iz 2 trivrstičnih kitic. Po obliki je sonet.

S katerimi besedami pesnik neposredno izpoveduje ljubezen in ponos?

Svojo ljubezen in ponos izpoveduje neposredno z besedami: ljubica, ljubezen, ponosna glava, solze, hrepeneče srce.

b) Oton Župančič: Z vlakom

Označite avtorja!

Bil je pesnik, pripovednik, dramatik, spada v obdobje moderne.

Pisal je o ljubezni, o domovini

Njegova dela:

- Čaša opojnosti
- Čez plan
- Samogovori
- Zimzelen pod snegom- partizanska

Sporočilo pesmi Z vlakom?

Njeno osrednje sporočilo je prošnja domovini, pesnikom, pisateljem naj izražajo ljubezen do domovine.

Katero prošnjo izraža?

Izraža prošnjo naj gre domovina k njemu in naj ne beži..

Kdo je naslovnik?

Naslovnik je domovina, ker jo je zapuščal.

c) Josip Murn – Aleksandrov: Nebo, nebo

Označite avtorja!

Bil je **impresionist**, eden najčistejših lirikov. Njegove pesmi so polne barv, gibanja in glasbe.

Dela:

- Pesmi in romance,
- Nebo nebo,
- Pesem o Ajdi,
- Sneg

Kakšna upodobitev narave je pesem?

Pesem je upodobitev narave, vendar zelo skopa, bežna. Ni podobna sliki, ampak skici. Če bi to naravno narisali, bi nastal lok, ki ponazarja nebo in črta, ki ponazarja ravan. Pesem je impresionistična.

Zakaj je to razpoloženska pesem?

Pesem je razpoloženska ker opisuje slabo razpoloženje pesnika.

Sporočilo pesmi?

Vedno potujemo nekam neznano, nekdo pa beži.

Kaj je skriti subjekt?

Skriti subjekt je, da ne prepoznamo pesniškega subjekta poimenujemo ga npr. nekdo.

Kaj je impresionizem!

Impresionizem pomeni vtis v zvezi z naravo. Je stilna usmerjenost, ki se je najprej pojavila v slikarstvu potem pa v književnosti. Poudarja trenutno doživetje, osebni vtis.

d) Ivan Cankar: Kostanj posebne sorte – črtica**Kaj je simbolizem?**

Umetniška smer, ki za izrazno sredstvo uporablja simbole, oziroma podobe, ki pa so dvoumni in nejasni. Simbolisti so trdili, da umetnost nima družbeno koristne vloge, ampak je sama sebi namen.

Kaj veste o Ivanu Cankarju?

Rodil se je leta 1876 na Vrhniki. Bil je slavist, pripovednik in dramatik slovenske besedne umetnosti. Dvignil je slovensko pripovedno umetnost na svetovno raven. Ustvaril je slovensko pripovedno dramo. V pripovedih je upodobil najrazličnejše plasti našega ljudstva in njegovo težko življenje. Umril je leta 1918.

Njegova dela:

- Na klancu
- Hlapci
- Erotika
- Kostanj posebne sorte

Kaj je črtica?

Črtica je kratka, en osrednji dogodek, poudarek na občutju, razpoloženju.

Glavni motivi te črtice?

Posebni kostanj, ženska z enim očesom, zlati hrošč, pokopališče.

Katere so simbolistične prvine v črtici?**Simbolistične prvine so:**

- Marjetin popačen obraz lahko razumemo kot simbol grde realnosti, strašne resnice
- Zlati hrošči simbolizirajo bogastvo
- Človeške lobanje simbolizirajo smrt.

e) Fran Saleški Finžgar: Na petelina – črtica**Obnovi dogajanje v črtici Na petelina?**

Lovca in pisatelja se odpravita ob vzhajajočem soncu na lov na petelina. Najprej ga izsledita in hodita po snegu. Potem ga izgubita a kmalu spet izsledita. Pisatelj petelina ustrelj in v srcu občuti grenko žalost.

Kakšna je vloga subjektivnih opisov v tej črtici?

Zelo velika, pisatelj opisuje čustva do narave, subjektivno prikazuje naravo.

V čem se razlikujeta lovec France in avtor?

Lovcu Francetu sam lov na divjega petelina pomeni več kot avtorju, avtorju pa veliko pomeni doživljanje narave.

Sporočilo črtice?

Žival je bolj povezana z naravo, kot človek. Človek kruto poseže v njuno harmonijo in postane ubijalec.

Primerjajte to črtico s Tavčarjevo okvirno pripovedjo V Zali!

Primerjava Finžgarjeve črtice-Na petelina in Tavčarjeve pripovedi V Zali:

Tavčar, V Zali:

- je pripoved
- ljubezen za žival in človeka je pogubna
- lov na petelina

Finžgar, Na petelina:

- je črtica
- ljubezen hvali kot pozitivno moč
- lov na petelina

Skupne značilnosti:

- žival je ustreljena v trenutku, ko poje zaljubljeno pesem.

6. EKSPRESIONIZEM: 1918- 1930**Kaj je ekspresionizem (glavne značilnosti) ?**

Ekspresionizem pomeni iztis, izraz. Najprej se je pojavil v slikarstvu in potem v besedni umetnosti. Vzroki za njegov nastanek so bili socialni in politični. Najbolj se je uveljavil v liriki.

Glavne značilnosti:

- vizija (videnje prihodnosti)
- teme: smrt, osamljenost, usoda, stiska
- poudarjanje realističnega (notranjega sveta)

Predstavniki ekspresionizma

- **Srečko Kosovel** (Deček in sonce, Ekstaza smrti, Poezije, Integrali, Zlati čoln)
- **Ivan Pregelj**
- **Anton Vodnik**
- **Miran Jarc**
- **Slavko Grum**

Kdo je bil Srečko Kosovel?

Pesnik, pripovednik, publicist. Študiral je slavistiko, romanistiko in filozofijo.

Njegova dela:

- Deček in sonce
- Poezije
- Integrali
- Zlati Čoln

-

O čem in o kom govori pesem Ekstaza smrti?

Pesem prikazuje smrt/ propad zahodne Evrope (govori o vojni). Razpoloženje v njej je grozljivo, prikazana je skrajna stiska bivanja. Tisočkrat mrtvi evropski človek je človek s krivdo, z »umazanim« srcem, torej nemoralni človek.

Katere so ekspresionistične prvine v pesmi?**Ekspresionistične prvine v pesmi:**

- vzkliki
- pretiravanje, skrajnosti: vsa morja in jezera so polna krvi
- premori in zamolki

Razložite ekspresionistično idejo!

Svet je krivičen, to povzroča stisko: evropski človek mora umreti. Ta ideja pa je značilna za družbenokritično ali socialno smer ekspresionizma.

7. SOCIALNI REALIZEM

Kaj je socialni realizem (glavne značilnosti)

Socialni realizem je vrsta realizma, ki ga zanima človekov položaj v družbi. Človeka vidi predvsem kot pripadnika družbenega razreda. Od družbenih razmer je odvisno tudi človekovo osebno življenje.

Razlika med socialističnim in socialnem realizmom?

Socialni realizem - izhaja iz družbe

Socialistični realizem - iz politike.

a) Prežihov Voranc- Lovro Kuhar, Samorastniki

Kaj veste o Prežihovem Vorancu?

Bil je pisatelj, v obdobju socialnega realizma. Njegovo pravo ime je Lovro Kuhar.

Njegova dela:

- Jamnica
- roman Požganica
- Solzice-črtica
- Samorastniki

Obnovite dogajanje Samorastnikov.

Veliki kmet Karničnik ima posestvo, na katerega pride služit Hudobivška Meta. Vanjo se zaljubi Karničnikov starejši sin Ožbej. Meta pri 17 letih zanosi z njim. Karničnik za poroko noče slišati, ker sinu ne dovoli zveze z revnim dekletom. Na Krnice pokliče Metino mamo, da prisostvuje pri mučenju hčere, na dlaneh ji zažgejo predivo. Meta gre služit v kraj ob Dravi, rodi otroka in ga pusti pri materi. Meta spet zanosi in rodi Ožbejevega otroka. Spet jo odpeljejo na graščino in ker se noče odpovedati Ožbeju ji naložijo 50 udarcev z bičem. Karničnik najde Ožbeju bogato nevesto, vendar na dan poroke njega ni od nikoder. Po nekaj dnevem popivanju se vrne domov, a oče mu ne oprostí. Ob rojstvu tretjega otroka, ga pošlje služit k vojakom. Od tam se vrne s prestreljeno nogo. Vedno bolj se vdaja pijači in pogosto zahaja k Meti. V nekaj letih se rodi 9 otrok in še vedno se ne smeta poročiti. Pijan Ožbej utoni v jezeru, otroci pa odrastejo kot samorastniki.

Zakaj je to delo novela?

Novela je zato, ker ima en osrednji dogodek, do osrednjega dogodka raste napetost, ima manjše število oseb.

Označite književne osebe in razloži naslov!

Oznaka književnih oseb v noveli samorastniki:

V ospredju je ves čas nezakonska mati **Meta**. Označuje jo njena pripadnost revnemu družbenemu sloju, ni ji dovoljena njena osebna sreča niti njena ljubezen do otrok.

Stari Karničnik je bogat, ošaben kmet, za vsako ceno hoče doseči svoj cilj.

Ožbej, njegov sin je slabič, ki niha med domom in Meto, vda se pijači.

Samorastnik je tisti, ki mora zaradi neprimernih, težkih življenjskih razmer skrbeti sam zase in se mora vzgajati sam. Metini otroci so samorastniki, ker so morali od doma že v najzgodnejših letih.

Sporočilo novele.

Sporočilo:

Pisatelj sporočila novele ne pove neposredno, njegovo sporočilo je sama pripoved o Meti in njenih samorastnikih. Dogodki so predstavljeni objektivno, osebe se razkrivajo s svojimi dejanji in govorjenjem.

Avtorjevo sporočilo je, da mali ljudje v krivičnem družbenem redu trpijo zaradi materinega pomanjkanja in zatiranja, kar vpliva tudi na njihovo osebno življenje in (ne)srečo.

Imenujte socialno-realistične prvine Samorastnikov!

Socialno realistične prvine Samorastnikov so:

- Opisovanje dogajanja iz oseb in stvarnega življenja
- Prikazan je človekov položaj v družbi
- Glavne knjižne osebe so pripadniki izkoriščenega družbenega razreda
- Njihovo osebno življenje je odvisno od socialne skupnosti v kateri živijo.

8. KNJIŽEVNOST NOB- narodno osvobodilnega boja- med 2. svetovno vojno

Kaj je kulturni molk?

Razglasila ga je Osvobodilna fronta, to je bojkot vseh kulturnih dejavnosti, organiziral jih je okupator ali pa so potekala pod njegovim pokroviteljstvom, z njegovim dovoljenjem. Napredni slovenski kulturni delavci so se odpovedali javnem delovanju. Ustvarjali in nastopali so le v okvirnih kulturnih akcijah osvobodilnega gibanja in v ilegalnem tiskanju.

Kakšna književnost je nastala v Sloveniji med 2. svetovno vojno?

Poimenovali so jo književnost narodno osvobodilnega boja

Nastajala je v izjemnih razmerah in je zato tem dragocenejša kot dokaz slovenske narodne in kulturne zavesti. Kljub kulturnemu molku je potekala vrsta dejavnosti (radio Kričač, glasilo Slovenskih poročevalcev).

Kakšno vlogo je opravljal slovenska književnost med 2. svetovno vojno?

a) Karel Dostojevski Kajuh: Bosa pojdiva, dekle, obsorej

Kaj veste o Karlu Destovniku Kajuhu?

Izdal je edino pesniško zbirko Pesmi. Pisal je predvsem liriko. Bil je predstavnik književnosti v 2. svetovni vojni.

Sporočilo pesmi »Bosa pojdiva, dekle, obsorej«.

Sporočilo pesmi:

Je ljubezen izpovedana v vojnem času, v času največje narodne ogroženosti.

Slogovne značilnosti pesmi.

Slogovne značilnosti pesmi so: kontrast, ponavljanje, stopnjevanje.

9. SODOBNA KNJIŽEVNOST- po 2. svetovni vojni

Kaj pomeni pojem sodobna književnost?

Sodobna književnost: je književnost, ki pripada srednjemu času. To pomeni, da se večinoma ukvarjajo z različnimi pojavi in problemi naše sodobnosti. Pri tem uporablja že ustaljene, tradicionalne oblike ali pa uvaja nove- moderne.

Kaj je značilno za slovensko književnost po letu 1945 (lirika, epika, dramatika)?

⇒ *Lirika-* leta 1953 izide pesniška zbirka z naslovom »Pesmi štirih«, izdajo jo Kovič, Menart, Pavček in Zlobec. Pesniki se po letu 1953 delijo na tradicionaliste in moderniste.

⇒ *Epika-* razvijeta se modernizem in post- modernizem.

Predstavniki:

- Drago Jančar
- Peter Božič
- Rudi Šeligo...

⇒ *Dramatika-*

Razvijejo se naslednje smeri:

- Socialni realizem
- Dramatika
- Absurda
- Eksistencializem

Predstavniki so:

- Dominik Smole

- Dušan Jovanovič
- Drago Jančar

a) *Tone Pavček, Pesem o zvezdah*

Kaj veste o Tonetu Pavčku?

Rodil se je leta 1928 v Šentjurju pri Novem mestu. Delal je kot novinar pri časopisu Ljudska pravica. Nato je bil urednik RTV Ljubljana. Zdaj je upokojen. Je pesnik.

Dela:

- Maček na dopustu
- Juri Muri v Afriki
- Velesenzacija – to so dela za otroke

-

Utemeljite trditev, da je Pesem o zvezdah pesem o človeku?

Pesem o zvezdah pripoveduje o tem, da je vsak človek svet zase. Kolikor je zvezd na nebu toliko je različnih ljudi na svetu. Piše o tem, da sta si dva človeka lahko blizu, vendar se lahko zgodi, da te prizadene najbolj nekdo, ki ti je najbližji. Človek lahko takrat tudi umre in takrat nastane na nebu ena zvezda več.

Sporočilo pesmi?

Vsak človek na Zemlji je lep, čuden in svet zase, podoben zvezdi na nebu ali kot zvezda neba.

b) *Janez Menart: Podeželski plakat*

Zakaj je ta pesem vabilo?

Pesem je po svoji vsebini vabilo (vabi vso faro)- kot plakat o katerem govori. Vendar bi ti bilo tudi brez avtorjevega zapisa o njenem nastanku jasno, da pesnik z njo nikogar nikamor ne vabi, ampak se samo pošali na račun plakatnih zapiskov. Njen namen ni praktičen ampak umetniški. Kot duhovito, na poseben način oblikovano besedilo, zbudi v bralcu podobno začudenje in smeh, kot so ga v avtorju zbudili nekdanji dogodki. Pesem nikogar ne vabi, ampak se pesnik pošali na račun teh plakatov.

Kakšen namen tega pesniškega besedila v primerjavi z namenom praktično-sporočevalnega besedila?

Praktično-sporočevalno besedilo ima praktičen namen - npr. vabilo na rojstni dan. Pesniško besedilo je estetsko, namenjeno estetskemu doživljanju sveta.

c) *Pavle Zidar: Sveti Pavel*

Kaj veste o avtorju?

Je pisatelj. Napisal je številna prozna dela, veliko romanov.

Njegova dela: Soha na oltarju zgodovine, Učiteljice, Legenda.

O čem pripoveduje *roman Sveti Pavel*?

Pisatelj pripoveduje o življenju kmečke skupnosti na Dolenjskem v prvih povojnih letih o vsakdanjem življenju preprostih ljudi ter o odnosih med njimi in socialistično oblastjo. Glavni osebi sta brata Žan in Frenk Debevc. Prvi je bil med vojno partizan in je v novi družbeni ureditvi tudi član krajevnega ljudskega odbora najmanjše enote prej imenovane oblasti. Drugi je bil belogardist in se je pred oblastjo skrival v neki zidanici, potem v zvoniku cerkve Sv. Pavla. Napetost zgodbe se ustvarja s pričakovanjem razpleta Frenkove zgodbe.

Kako je avtor prikazal prostor in čas?

Čas prikaže po 2. svetovni vojni, dogaja se na podeželju.

Kaj nam o Žanu Debevcu pove pismo? Kako je napisano?

Pismo je napisano neumetnostno besedilo, s katerim se sporazumevamo z oddaljeno osebo.

Vrste:

- *Uradno*- prošnja, pritožba

- *Osebno*- prijatelju, znancu
- *Poslovna*- poslovnim partnerjem

Kakšna je vloga pisma v romanu?

Vloga pisma v romanu je, da je napisano v obliki prošnje in pritožbe.

d) Franček Rudolf: Zvestoba roman

O čem pripoveduje *roman Zvestoba*?

Stanko na OŠ Vladimirja Gajška uči slovenščino. Njegov problem je, da ne more imeti samo ene ženske, zato se zapleta v različne ljubezenske avanture. Pri njem je problem pri tem, da ima visoko mnenje o zvestobi, sam pa dela obratno. Razmerje ima s sodelavko Gertrudo. Razmerje ima tudi s Simonom ampak bolj iz usmiljenja, s kolegico Dunjo, ki je poročena in z bratovo ženo Eriko. Stanko na koncu sreča na vlaku Tino in ji razlaga o zvestobi.

Sporočilo romana?

Nezveste osebe v romanu govorijo o pomenu zvestobe, avtor se je posmehnil tej vrednoti oziroma ljudem, ki veliko govorijo o njenem pomenu, živijo pa v popolnem nasprotju s tem

Zakaj je ta roman sodobno pripovedno delo?

V njem je ob izrazito osebnih in zasebnih vprašanj obravnavana tudi aktualna družbena problematika: socialna, narodna in gospodarsko- politična.

ZAKLJUČNI IZPIT IZ SLOVENŠČINE - JEZIKOVNI DEL

1 Uradna in javna besedila	
<p>BRANJE</p> <p>Dijak je zmožen prebrati naslednja besedila:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uradni pozdrav (na razglednici); • uradno voščilo, čestitko, obvestilo, sožalje, • vabilo, zahvalo, opravičilo, • potrdilo, pooblastilo, • prošnjo, pritožbo, ponudbo; • javno vabilo, • javna obvestila (vozni red, telefonski imenik, kazalo, vremensko napoved, RTV-program, teleteks, športni in kulturni program). 	<p>19</p> <p>Udeleženec je po branju zmožen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • navesti • tvorca in naslovnika, • vrsto in temo besedila, • bistvene podatke iz besedila, • najti zahtevani podatek, • določiti, ali je besedilo uradno/neuradno/javno, • podčrtati jezikovne prvine, tipične za besedilno vrsto; • povzeti tipične lastnosti obravnavane besedilne vrste; • popraviti besedilo in svoje popravke utemeljiti.
<p>PISANJE</p>	<p>Udeleženec zna napisati naslednja besedila:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uradni pozdrav (na razglednici); • uradno voščilo, čestitko, obvestilo, sožalje, vabilo, zahvalo, opravičilo, potrdilo, pooblastilo, prošnjo, pritožbo, ponudbo; • izpolniti: prijavnico, naročilnico, poštno in bančne obrazce. <p>Piše ustrezna, razumljiva in jezikovno pravilna besedila.</p>
2.2 Strokovna in publicistična besedila	
<p>BRANJE</p> <p>Dijak je zmožen prebrati naslednja besedila:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opis predmeta/kraja/poti, • oznako osebe, • vest o zanimivostih, • besedilo ekonomske propagande, • časopisno poročilo, • pripoved o življenju znanih Slovencev in • drugih znanih ljudi, • zapisnik, • navodilo za delo/opis delovnega postopka, • strokovno poročilo, • delovni dnevnik, • mali oglas, • opis naprave in njenega delovanja, • razlago povezanosti faz postopka, • razlago pojmov. 	<p>Udeleženec je po branju zmožen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • navesti vrsto in temo besedila; • obnoviti/povzeti vsebino besedila; • v besedilu poiskati zahtevane podatke; • v besedilu prepoznati propagandne prvine; • izbrani povedi določiti • stavčno in stavčnočlensko zgradbo; • izbranim besedam/besednim zvezam določiti • so-/proti-/nad-/podpomenke in člane iste besedne družine, • besedno vrsto in temeljne oblikoslovne kategorije, • stavčnočlensko vlogo; • v besedilu prepoznati stalne besedne zveze in jim določiti pomen in vlogo; • prepoznati tipične lastnosti strokovnih besedil; • popraviti neustreznosti/nerazumljivosti/ nepravilnosti v besedilu; • zamenjati ponavljajoče se besede z navezovalnimi jezikovnimi prvinami; • zamenjati slogovno zaznamovane besede z nezaznamovanimi; • zamenjati prevzete besede z domačimi, • združevati in strnjevati povedi.
<p>PISANJE</p>	<p>Udeleženec zna napisati naslednja besedila:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opis predmeta/naprave in njenega delovanja/delovnega postopka/navodilo za delo, • mali oglas, • obnovo tega, kar je slišal/videl/bral, • življenjepisa, • delovni dnevnik, • strokovno poročilo, • oceno tega, kar je slišal/videl/bral/doživel. <p>Piše ustrezna, razumljiva in jezikovno pravilna besedila.</p>

B. IZOBRAŽEVALNI CILJI

VSEBINE, POJMI	CILJI
1. OBRAVNAVA BESEDIL	<p>Udeleženec je zmožen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • samostojno povzeti tipične lastnosti • besedilnih vrst; • navesti • besedne vrste in njihove značilnosti, • stavčne člene in njihove značilnosti; • ločiti • uradno besedilo od neuradnega, • zasebno besedilo od javnega, • vljudno besedilo od nevljudnega, • umetnostno besedilo od neumetnostnega, • strokovno besedilo od publicističnega, • prikazovalno besedilo od propagandnega, • stalno besedno zvezo od proste, • žargonski izraz od nežargonskega strokovnega, • domačo besedo od prevzete.
2. TEMELJNI JEZIKOSLOVNI POJMI	<p>Udeleženec je zmožen pri razčlembi besedil in pri njihovih medsebojnih primerjavah uporabljati naslednje temeljne jezikoslovne pojme:</p> <ul style="list-style-type: none"> • črka, glas, beseda, besedna zveza, stavek, poved, besedilo; • samoglasnik, soglasnik, naglas; • narečna beseda, strokovni izraz/termin, žargonski izraz, sopomenka, protipomenka, nadpomenka, podpomenka, besedna družina, stilno nezaznamovana/zaznamovana beseda, domača beseda, prevzeta beseda, stalna besedna zveza; • blizuzvočnica; • tvorjena/netvorjena beseda, • samostalnik, zaimек, pridevnik, števnik, glagol, prislov, predlog, veznik, členek, medmet; • povedek, osebek, predmet, prislovno določilo, levi/desni prilastek, priredje, podredje, glavni in odvisni stavek; • sporočevalec, naslovnik, okoliščine; • uradni jezik, državni jezik.
3. VLOGA IN POLOŽAJ SLOVENSKEGA JEZIKA V SODOBNOSTI IN PRETEKLOSTI	<p>Udeleženec pozna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zakonsko postavitev slovenščine in drugih jezikov v Republiki Sloveniji; • položaj slovenščine v zamejstvu in izseljenstvu; • okoliščine za rabo knjižnih in neknjižnih, žargonskih in nežargonskih izrazov, slenga; • posebnosti svojega narečja/pokrajinskega jezika; • značilnosti najstniškega slenga. <p>Dijak zna uporabljati sodobne jezikovne priročnike.</p>
4. TEMELJNA PRAVOREČNA IN PRAVOPISNA PRAVILA	<p>Udeleženec pozna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • temeljna pravorečna pravila:

VSEBINE, POJMI	CILJI
SLOVENSKEGA KNJIŽNEGA JEZIKA	<ul style="list-style-type: none"> • izgovor glasov slovenskega knjižnega jezika, • temeljna pravopisna pravila: • zapisovanja slovenskih glasov in glasovnih sklopov s črkami, • rabe velike in male začetnice, • deljenja besed, • pisanja prevzetih besed, • rabe ločil, • pisanja skupaj in narazen/z vezajem. <p>Dijak zna</p> <ul style="list-style-type: none"> • zapisati glasove/glasovne sklope, • določiti naglasno mesto v besedi, • deliti besede, • zapisati pravilno začetnico v besedi, • pisati prevzete besede, • pisati besede skupaj/narazen/z vezajem.